

Mısır 2005

Zafer Yılmaz*

2005 yılı, Mısır iç politikası açısından Eylül ayındaki devlet başkanlığı seçimi ve ardından Kasım ayındaki parlamento seçimleri nedeniyle önem arz etmiştir. Dış politika açısından ise Mısır'ın İsrail-Filistin Sorunu'nun çözümünde, bizatihi üçüncü bir taraf olarak sorunun çözümüne katkı sağlaması,¹ Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkileri ve Putin'in Mısır ziyareti sonucu Rusya ile ilişkileri geliştirme çabaları gibi dış politika gelişmeleri nedeniyle 2005 yılı Mısır için önemli bir yıl olmuştur.

İktidar partisi Genel Sekreteri Saffet El-Şerif, 2 Ocak'ta devlet başkanlığı seçimi için parlamentonun Mayıs ayı içinde adayını belirleyebileceğini ve referandumun da Eylül ayı içinde yapılabileceğini açıklamıştır.² Bu açıklamaya rağmen seçimlerin demokratik bir şekilde yapılmasının önünde önemli engellerin varlığı söz konusu

Resmi Adı	Mısır Arap Cumhuriyeti
Başkent	Kahire
Yüzölçümü	1.001.450 km ²
Nüfus	77.505.756
GSMH	337,9 Milyar Dolar
Hükümet Biçimi	Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Hüsnü Mubarek (1981-)
Dışişleri Bakanı	Ahmed Ebul Geyt
Türkiye Büyükelçisi	Muhammed El-Shazly
Askeri Harcamalar/GSMH	% 3,4
Asker Sayısı	450,000 (2002)
Etnik Yapı	
Hami	% 99
Diğer	% 1
Dini Yapı	
İslam	% 94 (Çoğunluğu Sünni)
Hristiyan	% 6 (Kipti ve diğerleri)
Petrol Üretimi	700.000 varil/gün
Petrol Tüketimi	566.000 varil/gün
İhracat	14,33 milyar dolar
İthalat	24,1 milyar dolar

* Araştırmacı Yazar

¹ Dennis Ross, "Egypt's new role", *Washington Post*, July 2, 2004.

² "The parliament nominates the President in May, referendum is in September", *Arabicnews*, January 3, 2005.

olmuştur. Mısır anayasasına göre, iktidar partisinin kontrolünde olan meclisin gösterdiği bir aday, referanduma gider ve halk bu adaya devlet başkanlığı için “hayır” ya da “evet” oyu verir. Mevcut siyasi yapıda iktidarın büyük çoğunluğu oluşturduğu mecliste başka bir adayın ortaya çıkması mümkün görünmemektedir. Bu nedenle Mısır’daki siyasi çevreler, muhalif partiler ve gruplar devlet başkanlığı seçimi yapılmadan önce anayasa değişikliğine gidilerek başka adayların da devlet başkanlığı seçimine katılabilmesi için düzenleme yapılmasını istemektedirler.³ Devlet başkanı Hüsnü Mübarek, çok adaylı devlet başkanlığı seçimi için yapılacak anayasa değişikliğinin ülkenin güvenliğine ve istikrarına zarar vereceği gerekçesiyle bu değişikliğe karşı çıkmaktadır. Mısır devlet başkanı Hüsnü Mübarek’in görev süresinin beşinci kez uzatılması için referanduma gidileceği ve 23 yıldır iktidarda olan Mübarek’in özellikle oğlu Cemal Mübarek’i yerine geçireceği yönündeki iddialar, ülkedeki muhalefet partileri ve sivil toplum örgütlerinin tepkisini çeken bir başka husus olmuştur.⁴

31 Ocak’ta Mısır’da en önemli muhalif parti olan, Al-Ghad (Yarın) Partisi lideri Ayman Nur’un Mısır Yüksek Devlet Güvenlik Mahkemesinin kararıyla partisinin kuruluşundaki imzaların sahte olduğu ve belgelerde tahrifat yaptığı gerekçesiyle tutuklanması⁵ ve 45 gün süreyle tutuklu kalacağına açıklaması muhalefet açısından yapılacak seçimlerin zorlu geçeceğinin bir göstergesi olmuştur. Muhalif çevrelerin taleplerine paralel olarak 26 Şubat’ta Mısır devlet başkanı Hüsnü Mübarek’in Eylül ayında yapılacak devlet başkanlığı seçimi öncesi anayasanın 76. maddesinde değişiklik yapılabileceğini ve böylelikle seçimin çok adaylı bir seçim haline dönüştürülebileceğini söylemesi muhalefet tarafından olumlu karşılanmıştır.⁶ Mübarek, yaptığı açıklamada bu değişiklikle ülkede eşitlik, demokrasi, özgürlük ve çoğulculuğun gelişeceğini belirtmiştir.⁷ Bu olumlu gelişmelere rağmen muhalefete yönelik baskılar çeşitli şekillerde devam etmiştir. 8 Mart’ta Mısır’lı yetkililer muhalif Al-Ghad Partisi’nin çıkardığı gazetenin dağıtıl-

³ “Ortadoğu’da 2005 seçim yılı olacak”, **Zaman**, 3 Ocak 2005.

⁴ “Mubarek, yerine oğlunu hazırlıyor.”, **Milliyet**, 15 Mayıs 2005.

⁵ “Chronology”, **The Middle East Journal**, Summer 2005, Volume 59, No:3, s. 461

⁶ Peterson, Jennifer, “Painting the roses red, white and blue in Egypt”, **Washington Report on Middle East Affairs**, September/October, 2005, Volume: 24, Issue: 7, p. 38-39.

⁷ “A qualified welcome for Mubarek proposal”, **The New York Times**, February 28, 2005.

masını yasaklamışlardır. Buna karşın muhalefet açısından olumlu bir gelişme ise 12 Mart'ta siyasi yolsuzluk suçlamaları nedeniyle hapsede tutulan Al-Ghad Partisi lideri Ayman Nur'un kefaletle serbest bırakılması olmuştur.⁸

Nisan ayı, ülkede terör saldırılarının arttığı bir ay olmuştur. Mısır'ın başkenti Kahire'nin merkezinde 7 Nisan'da gerçekleştirilen bombalı saldırıda 4 kişi ölmüş, pek çok kişi de yaralanmıştır. Turistlerin ilgi gösterdiği El-Ezher Camii yakınlarındaki El-Muski sokağında gerçekleşen saldırıda yaralananlar arasında 10 Mısırlı, 2 Amerikalı, 2 Türk, 2 İtalyan, 2 Fransız ve 1 İngiliz bulunmaktaydı. Kahire'de 7 yıl aradan sonra turistlerin hedef alındığı saldırı sonrası⁹ Amerikan Hükümeti Mısır'a gidecek vatandaşlarını dikkatli olmaları konusunda uyarmıştır. Aynı şekilde 30 Nisan'da Mısır'ın başkenti Kahire'de düzenlenen saldırıda 4'ü turist 7 kişi yaralanmıştır. İktidar ve muhalefet arasında gerilimin yaşandığı bir dönemde İslamcı iki ayrı örgütün kısa aralıklarla gerçekleştirdiği saldırılar ülkenin gündemini önemli ölçüde değiştirmiştir.

Seçime odaklanan Mısır'da terör saldırıları gündemi uzun süre meşgul etmemiş ve ülke, tekrar seçim tartışmalarına yönelmiştir. 10 Mayıs'ta 454 üyeli mecliste Müslüman Kardeşler Örgütü milletvekillerinin red oyuna karşın 405 üyenin olumlu oyu ile meclis tarafından kabul edilen anayasa değişikliği 25 Mayıs'ta referanduma sunulmuştur. Eylül ayında yapılacak devlet başkanlığı seçimlerinin çok adaylı olmasını öngören anayasanın 76. maddesinin değiştirilmesi teklifi daha önce Mısır Meclisi'nin iki kanadında da kabul edilmiş, yürürlüğe girmesi için halkoyuna sunulması kararlaştırılmıştı. Bu değişiklikte muhalefet partileri de devlet başkanlığı seçimlerinde kendi adaylarını gösterebilme imkânına kavuşmuştur. Fakat bağımsız adaylar için adaylık şartları bu değişiklikte daha da zorlaştırılmıştır. Bu zorluğun ülkede 1954 yılından beri siyasi faaliyetleri yasaklı olan Müslüman Kardeşler Örgütü'nün devlet başkanlığı seçiminde bağımsız aday göstermesini engellemek için yapıldığı söylenebilir.¹⁰ Siyasi yasaklı olmasına rağmen Müslüman Kardeşler Örgütü propaganda amacıyla

⁸ "Egypt releases opposition leader on bail", **The New York Times**, March 13, 2005.

⁹ "Bomb kills tourists in Cairo street", **The Guardian**, April 8, 2005.

¹⁰ "Muslim Brotherhood finds voice at the ballot box despite Mubarek crack-down", **The Guardian**, November 24, 2005.

ülkede iktidar karşıtı gösteriler düzenlemektedir. Bu gösterilerde her defasında örgütün pek çok üyesi gözaltına alınmaktadır. Eylül ayındaki devlet başkanlığı seçimleri öncesi Müslüman Kardeşler Örgütü'ne yönelik gözaltılar Mayıs ayında da sürmüş ve 22 Mayıs'ta örgütün Kahire sorumlusu ve genel sekreteri Mahmud İzzet'in de aralarında bulunduğu 25 kişi gözaltına alınmıştır.¹¹ Bu gözaltı örgüt üzerindeki baskının seçimler yaklaştıkça artacağını bir göstergesi olmuştur.

Muhalefet partilerinin, özellikle Müslüman Kardeşler Örgütü'nün 2011'deki devlet başkanlığı seçimlerinde muhalefet partilerinin aday göstermesini zorlaştırdığı gerekçesiyle boykot ettiği 25 Mayıs'taki tarihi referandumdan hükümetin istediği sonuç çıkmıştır. İçişleri Bakanlığı'nun açıkladığı sonuçlara göre, katılımın yüzde 54 olduğu ve halkın yüzde 83'ünün anayasa değişikliğine evet dediği referandumda hayır oylarının yüzde 17 olduğu belirtilmiştir.¹² Değişiklik ile Eylül ayında yapılacak devlet başkanlığı seçimlerine Hüsnü Mübarek'in yanı sıra diğer partilerin gösterecekleri adaylar da katılabilecektir. Fakat bağımsız adayların seçime katılması ise zor görünmüştür. Bir bağımsız adayın seçime katılabilmesi için Halk Meclisi'nden 65, Şura Konseyi'nden 25 üyenin ve yerel meclislerden belli sayıda üyenin desteğini alması gerektiği için muhalefet partileri, yeni düzenlemenin tamamen göz boyama olduğunu, seçimlere bağımsız bir adayın katılabilmesi için Mübarek yanlısı milletvekillerinin desteğini alması gerektiğinden, bunun mümkün olmadığı belirtilmiştir. Haziran ayı da Mısır muhalefetine gerçekleştirildiği gösterilere sahne olmuştur. Al-Ghad Partisi liderine ise hakkındaki suçlamalar nedeni ile ülke dışına çıkış yasağı konulmuştur.

4 Temmuz'da Şura Meclisi kararıyla Mısır'daki tüm hükümet yanlısı gazetelerin ve resmî haber ajansı Ortadoğu Haber Ajansı'nın (MENA) üst düzey yöneticileri değiştirilmiştir. Üst meclis olarak bilinen Şura Meclisi'nin görevden aldığı isimler arasında El-Ahram Gazetesinin de içinde bulunduğu El-Ahram Yayın Grubu yönetim kurulu başkanı İbrahim Nafie de bulunmaktaydı.¹³ Bu değişikliğin yöneticilerin gençleştirilmesi amacıyla yapıldığı belirtilmiştir. Muhalefet lideri Ayman Nur'un 6 Temmuz'da yapılması gereken mahkemesinin 25

¹¹ "Müslüman Kardeşler Örgütü'ne büyük gözaltı.", **Zaman**, 23 Mayıs 2005.

¹² "Egypt claims 83 % yes vote for change", **The Guardian**, May 27, 2005.

¹³ "Mısır'da hükümet yanlısı gazetelerin yöneticileri değiştirildi.", **Zaman**, 5 Temmuz 2005.

Eylül tarihine ertelenmesiyle Ayman Nur'un Eylül ayındaki devlet başkanlığı seçimlerine katılmasının önü açılmıştır.

Mısır başkanlık seçimi komisyonu 25 Temmuz'da devlet başkanlığı seçim tarihini 7 Eylül 2005 ve adaylık başvuru tarihlerini de 29 Temmuz-14 Ağustos olarak açıklamıştır. Ayrıca komisyon seçim kampanyalarının da 17 Ağustos'ta başlayıp 4 Eylül'de sona ereceğini belirtmiştir. Buna göre adaylardan hiçbiri seçilmek için yeterli oy alamazsa en çok oy alan iki aday 17 Eylül'de tekrar ikinci tur seçimine gidecekti.

Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek, ülkede uzun süredir merakla beklenen kararını 28 Temmuz'da açıklamış ve beşinci kez devlet başkanlığı için aday olduğunu duyurmuştur. Mübarek, doğduğu kent Sibin El-Kum'da 28 Temmuz'da "Yeni dönem için halkın güvenini ve desteğini almaya çalışacağım." şeklinde bir açıklama yapmıştır. 1981 yılından beri ülkeyi yöneten Mübarek, 7 Eylül'deki seçimlerin en güçlü adayı olarak gösterilmiştir.¹⁴ 7 Ağustos'ta toplanan seçim komisyonu, Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in yanı sıra 9 kişinin adaylık başvurularını kabul etmiştir. Adaylar arasında Mısır'ın en eski muhalefet partisi Wafd'dan Numan Goma ile Al-Ghad Partisi lideri Ayman Nur, Mübarek'e karşı kayda değer rakipler olarak görülmüştür. Mübarek, ilk kez bu seçimde rakiplerle karşılaşmıştır.¹⁵ Bir adayın ilk turda seçimi kazanabilmesi için oyların % 50'sinden fazlasını alması gerektiği seçimde, hiçbir aday bunu başaramadığında en çok oy alan iki aday 2. turda yarışır ve bu turda en çok oyu alan aday devlet başkanı olur. Fakat Hüsnü Mübarek'in ilk turda seçimi kazanmasına kesin gözüyle bakılmıştır.¹⁶ Uluslararası gözlemcilerin katılmasına izin verilmeyen seçimin hemen ardından, 2005 Kasım ayında parlamento seçimleri yapılmıştır. Çıkarılan yasaya göre bir partinin 2011 başkanlık seçimlerinde aday gösterebilmesi için Halk Meclisi ve Şura Meclisleri'nde en az yüzde 5'lik sandalyeye sahip olması gerekiyordu. İşte bu madde devlet başkanlığı seçimlerinden ziyade parlamento seçimlerinin önemi daha da arttırmıştır.

¹⁴ "Mubarek starts bid for 5th term like a Western politician", *The New York Times*, July 29, 2005.

¹⁵ "Panel clears 9 candidates to run against Mubarek in Egypt", *The New York Times*, August 12, 2005.

¹⁶ "Egypt holds a multiple-choice vote but the answer is Mubarek", *The Guardian*, September 8, 2005.

Mısır'da çok adaylı ilk devlet başkanlığı seçimi 7 Eylül 2005 günü yapıldı. Açıklanan sonuçlara göre Mübarek yüzde 88,6, Ayman Nur yüzde 7,3, diğer aday Wafd Partisi lideri Numan Goma da yüzde 2,8 oranında oy almıştır. Yüzde 23 olarak açıklanan katılım oranının bile muhalif gruplar tarafından abartılı bulunduğu seçimlerinden iktidar dışında hiçbir grup ya da parti hoşnut kalmamış ve genel kanı, seçimlerin adil olmadığı yönünde olmuştur.¹⁷ Seçimin tarafsız gözlemcilerle kapalı olması, muhalif grup temsilcilerinin seçim sandıklarında aktif olarak görev yapamaması, hükümetin devlet dairelerinde çalışanları oy kullanmaları için organize etmesi, oy kullananların polis ve istihbarat güçlerinden çekinerek Mübarek lehine görüş bildirmesi ve katılım oranının çok düşük olması seçimlerin adil geçmediğinin göstergeleri arasında sıralanmıştır. Bu olumsuzluklara rağmen, Mübarek dışında başka adayların seçimlerde yarışması Mısır demokrasisi için en önemli kazanım olarak değerlendirilmiştir.¹⁸

Ekim ayında Mısır açısından yaşanan önemli bir gelişme Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) Başkanı Muhammed El-Baradey'in 2005 Nobel Barış Ödülü'nü alması olmuştur. Nükleer enerjinin askerî amaçlı kullanılmaması ve barışçıl nükleer çalışmalar konusundaki çabaları sebebiyle ödüle layık görülen Baradey'in başarısı, IAEA'nın yanı sıra memleketi Mısır'da da sevince yol açmıştır.¹⁹

Devlet başkanlığı seçimlerinde umduğunu bulamayan muhalefet partileri, 7 Kasım'da başlayıp 9 Aralık'ta sona eren genel seçimlere daha ciddi bir şekilde hazırlanmıştır. Genel seçimlerden önceki mevcut durumda meclis çoğunluğu iktidardaki Ulusal Demokrat Parti'nin (NDP) elinde bulunmaktaydı. Mısır'da uluslararası gözlemcilerle kapalı Halk Meclisi seçimlerinin 7 Kasım - 9 Aralık 2005 tarihleri arasında üç aşamada yapılacağı belirtilmiştir. Özellikle ülkede yasaklı olan Müslüman Kardeşler Örgütü'nün bağımsız adaylarla girerek milletvekili sayısını arttırmayı hedeflediği seçimlere Wafd, Tegammu ve Nasırcı partiler Değişim İçin Birleşik Ulusal Cephe (UNFC) çatısı altında,²⁰ Ayman Nur liderliğindeki Al-Ghad Partisi ise tek başına katılmıştır. Her seçim bölgesinin 2 sandalye çıkardığı seçimlerde iktidar-

¹⁷ "Mubarak wins with 88 % of vote", *The Guardian*, September 10, 2005.

¹⁸ Cumali Önal, "Mısır'da gündem Kasım seçimleri", *Zaman*, 11 Eylül 2005.

¹⁹ "Nobel barış ödülü Amerikan yönetiminin istemediği Mısırlının", *Zaman*, 8 Ekim 2005.

²⁰ "Rejimi zorlayan örgüt", *Cumhuriyet*, 27 Kasım 2005.

daki NDP tüm bölgelerde aday gösterirken, UNFC 395 bölgede, Müslüman Kardeşler Örgütü ise 150 bölgede aday göstermiştir.²¹ Seçimlerde özellikle Müslüman Kardeşler Örgütü'nün kazandığı sandalye sayısı merakla takip edilmiştir. 5400 adayın 222 seçim bölgesinde 444 sandalye için yarışacağı seçimin ilk turu sürpriz bir gelişmeyle başlamıştır. Mısır'da Eylül ayında yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde Mübarek'in karşısında aday olarak yüzde 8 oranında oy alan Ayman Nur, 9 Kasım'da yapılan parlamento seçimlerinin ilk turunda yeterli oyu alamamış ve parlamentoya yeniden seçilme hakkını kaybetmiştir.²² Mısır'da 9 Kasım günü yapılan genel seçimlerin ilk aşamasında, sandalyelerin büyük bölümünü iktidardaki Ulusal Demokratik Parti (NDP) kazanarak 112 sandalye elde etmiştir. Yeni Wafd Partisi (NWP) 2 sandalye kazanırken, İlerici Ulusal Birlik Partisi (PNUP) 2 sandalye ve Yarın Partisi (TP) 1 sandalye kazanmıştır. Bağımsızlar ise 34'ü Müslüman Kardeşler Örgütü'nün olmak üzere 47 sandalye kazanmıştır. İkinci turdaki seçimlerde NDP 90 sandalye kazanırken, bağımsızlar 42'si Müslüman Kardeşler Örgütü olmak üzere 46 sandalye, NWP ise 2 sandalye kazanmıştır. Üçüncü turda ise NDP 109 sandalye kazanırken NWP 1 sandalye Müslüman Kardeşler Örgütü de 12 sandalye kazanmıştır. Böylece seçimin kesinleşmemiş sonuçlarına göre iktidardaki Ulusal Demokratik Parti (NDP) 311 milletvekili ile çoğunluğu sağlamıştır. Buna göre NDP parlamentoda sandalyelerin % 68,5'ini kazanarak iktidardaki güçlü konumunu sürdürmüştür. Seçime bağımsız adaylarla giren yasaklı Müslüman Kardeşler Örgütü ise 88 milletvekili ile parlamentonun % 19,4'ünü elde etmiştir. Böylece diğer 24 bağımsız adayla birlikte meclisin yaklaşık % 24'ü bağımsız adaylardan oluşmuştur. Bu sonuçlar Mısır'da Müslüman Kardeşler Örgütü'nün yasal bir statüsü olmasa da ülkenin siyasal yaşamında hissedilir bir güce eriştiğini, iktidardaki NDP'nin ise halkın değişim isteklerine, yapılan reformlara rağmen yeterince cevap veremediğini göstermiştir. Yeni bir söylem, halkın içinde bulunduğu yoksulluk, yolsuzluk ve işsizlik gibi problemler konusunda kendilerine değişiklik vaat eden Müslüman Kardeşler Örgütü'nün yükselişindeki en önemli neden olarak görülmüştür.²³

²¹ "Not yet a democracy", *Economist*, October 2005, Volume 377, Issue 8456, p. 54-54.

²² "A political rival of Mubarak loses his seat in parliament", *The Guardian*, November 11, 2005.

²³ Sami Kohen, "Mısır değişime oy verdi", *Milliyet*, 3 Aralık 2005.

Yapılan genel seçimler sonrasında 5 Aralık'ta hakkındaki yolsuzluk iddiaları nedeniyle gözaltına alınan Mısır'ın önde gelen muhalif liderlerinden Ayman Nur, beş yıl hapis cezasına çarptırılırken,²⁴ Amerikan yönetimi karara tepki göstermiştir. Yapılan açıklamada Nur'un mahkûmiyetinin Mısır'ın demokratik reformlara bağlılığı konusunda şüphelerin doğmasına sebep olduğu, kararın ülkedeki demokrasinin gelişimi açısından olumsuz etkiler doğuracağı belirtilmiştir. Nur, lideri olduğu Al Ghad Partisi'nin kuruluşu sırasında yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle bir yıldır belli aralıklarla yargılanmaktaydı.²⁵

13 Aralık'ta görevine başlayan yeni parlamentoda hükûmeti kurma görevi devlet başkanı Hüsnü Mübarek tarafından 27 Aralık tarihinde Ahmet Nazif'e verilmiştir. 31 Aralık tarihinde de Ahmet Nazif, yeni hükûmet kurarak görevine başlamıştır. Böylece iç politika-da hareketli bir yıl, iktidar partisi ve devlet başkanı açısından başarılı bir şekilde sona ermiştir.

Mısır'ın dış politikasında 2005 yılı boyunca önemli gelişmeler yaşanmıştır. 8 Şubat'ta Mısır devlet başkanı Hüsnü Mübarek'in ev sahipliği ve arabuluculuğu²⁶ ile Mısır'ın Şarm el-Şeyh kentinde yapılan İsrail-Filistin görüşmelerinde taraflar arasında ateşkes antlaşması kabul edilmiştir.²⁷ Buna göre İsrail hapisteki 500 Filistinliyi serbest bırakacak, intihar bombacılarının evlerini yıkmayı durduracak, Gazze-Mısır sınırı Filistinlilere açılacak, Filistin yönetimi muhalif grupları ateşkese uymaları konusunda ikna edecek ve İsrail Batı Şeria'daki 5 kasabayı Filistinlilere verecekti²⁸. Mısır'ın bu görüşmelerdeki rolü, taraflar arasındaki barış görüşmelerinde arabuluculuk yapmasının yanı sıra taraflar arasında varılan uzlaşmaya yapabileceği katkıları ortaya koyması açısından önemli olmuştur. Bu katkıların; İsrail'in Ağustos ayında Gazze'den çekilmesi sonucu Mısır-Gazze sınır bölgesinde oluşabilecek otorite ve güvenlik boşluğunu Mısır yönetiminin gidermeye çalışması ve Filistin güvenlik güçlerinin eğitimi ve moder-

²⁴ "Testing Egypt, Mubarek rival is sent to jail", **The Guardian**, December 25, 2005.

²⁵ "ABD Nur'un serbest bırakılmasını istedi", **Zaman**, 26 Aralık 2005.

²⁶ Omer Muhammed "Egypt hosts Sharon-Abbas summit", **Washington Report on Middle East Affairs**, April, 2005, Volume 24, Issue 3, p. 20-22.

²⁷ "Urging New Path, Sharon and Abbas Declare Truce", **The New York Times**, February 9, 2005.

²⁸ "Sharon and Abbas agree ceasefire", **The Guardian**, February 8, 2005.

nizasyonu konusunda Filistin yönetimine katkı sağlaması şeklinde olduğu değerlendirilmiştir.²⁹

Şubat ayının son günlerinde Mısır Hükümeti'nin aldığı bir karar Mısır-İsrail ilişkilerinde önemli bir noktaya gelinmesini sağlamıştır. Mısır Hükümeti Sudan Büyükelçisi olan ve daha önce 1979 Camp David Antlaşmaları'nı müteakip Tel Aviv Büyükelçisi olarak İsrail'de görev yapan Muhammed Asım İbrahim'i İsrail Büyükelçisi olarak atamıştır. Mısır Tel Aviv Büyükelçisi'ni 2000 yılının Kasım ayında İsrail'in Filistinli direnişçilere karşı uyguladığı şiddet politikası sonucu geri çağırılmıştı. Uzun bir aradan sonra İsrail'e büyükelçi ataması Filistin-İsrail barış görüşmelerinde Mısır'ın çözüme katkısının ve taraflara desteğinin artacağına bir işareti olmuştur. Mısır'ın İsrail'e Şubat ayında atadığı büyükelçi, 17 Mart'ta İsrail Cumhurbaşkanı'na güven mektubunu sunarak görevine başlamıştır.³⁰

17 Mart tarihinde Kahire'nin ev sahipliğinde Filistin yönetimi lideri Mahmud Abbas ve 13 Filistinli grup arasında yapılan görüşmelerin sonucunda İsrail ile Filistin arasında varılan ateşkes antlaşmasına tarafların sadık kalması amacıyla Kahire Deklarasyonu imzalanmıştır. Deklarasyonda taraflar İsrail'e karşı Filistinlilerin haklarını koruyacaklarını, Kudüs merkezli tam bağımsız Filistin Devleti kuruluncaya kadar mücadeleye devam edeceklerini mülteci durumuna düşmüş Filistinlilerin evlerine dönmeleri için mücadele edeceklerini belirtmişlerdir.³¹ Mısır bu görüşmelere ev sahipliği yapmanın yanında tarafların uzlaşmaya varması yönünde de önemli katkılarda bulunmuştur.

12 Nisan'da, İsrail'in Gazze'den çekilmesi öncesinde İsrail Dışişleri Bakanı Silvan Shalom, Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ile yaptığı görüşmede Gazze'den çekilme sonrasında Mısır'ın, Gazze'nin güvenliğini sağlama konusunda katkılarının önemli olacağını, ayrıca Mısır'ın çekilme sonrasında bölgenin iç işlerinin düzenlenmesi konusunda da Filistin yönetimine yardımcı bulunabileceğini belirtmiştir.³²

Filistinli yetkililerle ve barış görüşmelerine karşı olan Filistinli gruplarla görüşmeler yapmak, İsrail'in çekilmesi sonucu bölgede olu-

²⁹ "Preparing to move in", *Al Ahram Weekly*, Issue No: 728, 3-9 February 2005.

³⁰ "New Egypt envoy arrives in Israel", *BBC*, March 17, 2005.

³¹ "The calm before the storm", *Al Ahram Weekly*, Issue No: 735, 24-30 March 2005.

³² "Israel asks Egypt for Gaza help", *BBC*, April 12, 2005.

şabilecek muhtemel sorunların çözümüne katkıda bulunmak ve 17 Mart 2005 tarihli Kahire Deklarasyonu'nun uygulamasını izlemek üzere 23 Mayıs'ta üst düzey bir Mısır delegasyonu Gazze Bölgesi'ne gitmiştir. Bu ziyaretle Filistinli yetkililerle Hamas gibi İsrail'le ateşkesi kabul etmeyen grupları uzlaştırmaya çalışmak için bu gruplarla görüşmelerde bulunmak amaçlanmıştır.³³ Yapılan görüşmelerde taraflar yapılan anlaşmalara bağlı kalacaklarını belirtmişlerdir. Bu heyet yıl sonuna kadar bölgede kalarak İsrail ve Filistinli yetkililerle görüşmelerini sürdürmüştür.

Mısır'ın İsrail büyükelçisi Muhammed Asım İbrahim Mayıs ayında Jerusalem Post gazetesine verdiği demeçte Mısır'ın Gazze'nin polis gücü konumunda olmadığını, burada güvenliği sağlamanın İsraili yetkililerin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir. Bölgede kendilerinin aldığı sorumluluk oranında askerî güç bulundurmamayaceklerini belirten büyükelçi, bölgedeki kaçakçılığın önüne geçebilmek için daha çok güç bulundurmaları gerektiğini belirtmiştir.³⁴ Aynı tarihte Mısırlı yetkililer ile İsraili yetkililer, yaptıkları görüşmede İsrail'in Ağustos ayı içinde Gazze'den çekilmesi sonucu Mısır-Gazze sınır bölgesinin güvenliğinin nasıl sağlanacağı konusunda nihai anlaşmaya varmışlardır. İsraili yetkililer sınır bölgesine Mısır sınır güvenlik muhafızlarının yerleştirilmesini kabul etmiştir. Bu durum, tampon bölge olması nedeniyle silahsız bir bölge kapsamına alınan Sina Bölgesi'nin, 1979 Mısır-İsrail anlaşmasının bir maddesinin değiştirilerek bölgeye Mısır askerî sokulmasını gerektirdiğinden ayrı bir öneme sahip olmuştur.³⁵

Temmuz ayı Mısır hükümetinin İsrail'in Gazze'den çekilme planında bir aksama olmaması için gayret gösterdiği ve hem İsraili hem de Filistinli yetkililerle diplomatik görüşmeler yaptığı bir ay olmuştur. 18 Temmuz'da Mısır güvenlik delegasyonu Filistinli yetkililerle bir araya gelerek İsrail'in çekilme planını görüşmüştür. Bu toplantıya Filistin hükümetiyle aralarında anlaşmazlık bulunan muhalif Filistinli gruplar katılmıştır. Mısır yönetimi tarafları, aralarındaki çatışmaların İsrail'in Gazze'den çekilme planını olumsuz yönde etkileyeceği konusunda uyarmıştır. Varılan ateşkesin devamı konusunda

³³ "Egyptian security delegation arrives in Gaza", **Arabicnews**, May 24, 2005.

³⁴ "Egypt will not police Gaza", **Jarusalem Post**, May 31, 2005.

³⁵ "Agreement for deployment of Egyptian forces at Gaza-Israel border", **Arabicnews**, June 16, 2005.

tarafının iyi niyetinin önemli olduğunu belirtmiştir. Mısır'ın aynı şekilde İsraili yetkililerle de görüşmeleri devam etmiştir. Ağustos ayında İsrail ile Mısır yetkili makamları Gazze Şeridi'nin boşaltılması ile ortaya çıkacak güvenlik sorunlarını görüşmüşlerdir. Varılan prensip anlaşmasında en önemli konu Mısır ile Gazze Şeridi arasındaki Filadelfi Yolunun (Philadelphia Route) güvenliğinin sağlanması olmuştur. İsraili yetkililer, bölgeden yapılan silah kaçakçılığının önlenmesinin en önemli konu olduğunu belirtmişlerdir.

15 Ağustos tarihinde Gazze'de, Mısır için kritik bir süreç başlamıştır. İsrail üç hafta kadar süreceğini duyurduğu Gazze'den çekilme işlemini 15 Ağustos'tan itibaren uygulamaya koymuştur.³⁶ İsrail açısından olduğu kadar Mısır için de kritik bir adım teşkil eden çekilme, Kahire'de bir yandan dikkatle izlenirken diğer yandan büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Çekilmenin ağırlıklı olarak Mısır'ın Ortadoğu'daki rolünü pekiştireceğini iddia edenler olduğu gibi, Mısır ile Filistinli grupları karşı karşıya getireceğini söyleyenler de olmuştur. İsrail'in Gazze'den çekilmesinde kilit bir rol oynayan Mısır, özellikle güvenlik konusunda İsrail'e önemli güvenceler vermiştir. Bu güvencelerin başında Gazze'ye silah sevkiyatının engellenmesi gelmiştir.³⁷ Filistin'deki direnişçilerin en büyük silah tedariki Gazze ve Mısır arasındaki 13 kilometrelik Filadelfi Yolunun altındaki tünellerden sağlanmaktaydı. Uzmanlar, Mısır'ın silah sevkiyatını önleme konusunda başarı sağlayabileceğini; ancak bu durumda Filistinli gruplar Hamas ve İslami Cihad'la karşı karşıya kalabileceğini vurgulamışlardır. İsrail'le varılan anlaşmaya göre Mısır, hem Gazze'de güvenliği sağlayacak olan 5 bin kişilik Filistin polisine eğitim verecek, hem de muhtemel sızmaları önlemek için sınıra 750 kişilik bir polis gücü konuşlandıracaktı.

İsrail'le yapılan anlaşma gereği Mısır'lı sınır kontrol görevlileri sınır kontrolü için 10 Ağustos'ta Gazze bölgesine yerleşmeye başlamışlardır. İsrail parlamentosu, sınır bölgesine 750 Mısır askerinin yerleştirilmesini öngören anlaşmayı 31 Ağustos'ta onaylamıştır. Böylece daha önce İsrail askerlerinin kontrol ettiği 14 kilometrelik Filadelfi yolu Mısır güvenlik güçlerinin kontrolüne verilmiştir.³⁸ 11 Eylül tari-

³⁶ "Start of withdrawal", **The Guardian**, August 15, 2005.

³⁷ "Egyptians are hopeful and somewhat nervous", **The Guardian**, August 18, 2005.

³⁸ "Israel approves Egypt deployment", **BBC**, August 31, 2005.

hinde Mısır güvenlik güçleri sınırın güvenliğini sağlamaya tam anlamıyla başlamışlardır. 26 Ekim tarihinde İsrail Dışişleri Bakanı Silvan Shalom'u kabul eden Mübarek, Gazze'deki havaalanı ve limanlardaki kontrol noktalarının açılmasının barış sürecini geliştireceğini belirtmiştir.

Bush yönetiminin öncelikli dış politika hedeflerinden biri olan Ortadoğu'nun demokratik bir yapıya kavuşması, bölge kaynaklı terör faaliyetlerinin sona erdirilmesi için bir yol olarak görülmüştür. Irak'ta savaşın sebebi olarak gösterilen nükleer silahların, işgalden sonra ülkede bulunamaması, Irak savaşının nedeni olarak gösterilen bu argümanı çürütmüş, bunun yerine bölge ülkelerinin demokratikleştirilmesi argümanının geliştirilmesine sebep olmuştur. Ayrıca ABD Dışişleri Bakanı'nun Mısır ziyareti sırasında söylediği gibi bölge ülkelerinde istikrar sağlanması uğruna demokratik rejimlerin kurulmaması fundamentalistlere ve diktatörlere ortam sağlamaktadır³⁹. Bu bağlamda Ortadoğu'da Mısır gibi Washington'un müttefiki devletlere demokratikleşme yönünde sağlanan destek bu yönde algılanabilir.⁴⁰ Son yıllarda Mısır'da, iktidarı eleştiren muhalif gazetelerin çıkması, televizyon istasyonlarının kurulması gibi muhalefete imkân tanıyan gelişmelerin yaşanması ve yasalarda muhalefet lehine yapılan düzenlemeler, Washington'un bölgeyi demokratikleştirme politikasının sonuçları arasında sayılabilir.⁴¹ ABD dış politikası açısından bölgede nükleer bir güç olma çabası içindeki İran, bu güce sahip olması durumunda Washington'un bölgede önemli bir müttefiki olan Mısır'ın önemli bölgesel güç olma konumunu ortadan kaldıracaktır. ABD'nin bölgedeki politikasına paralel olarak nükleer silaha sahip olmayan Mısır nükleer silahların yayılmasını önleme anlaşmasının önemli bir savunucusudur.⁴² Ayrıca Mısır yönünden bakıldığında ülkedeki Müslüman Kardeşler Örgütü'nün en önemli destekçisi olan İran, en önemli tehdit olarak görülmektedir. Mısır ile İsrail arasında 1979 da imzalanan anlaşmalar ve İran devrimi bu tehdidi daha da arttırmıştır. Bölge-

³⁹ Daniel Consolatore "Living with Democracy in Egypt", **The Humanist**, November-December 2005, p. 7-10.

⁴⁰ "Lessons from Egypt", **Economist**, October 2005, Volume: 376, Issue 8443, p.13-14.

⁴¹ "Oweiss Ibrahim M., "Egyptian example shows need for home grown democratization in the Middle East", **Washington Report on Middle East Affairs**, April 2005, Volume 24, Issue 3, p. 34-34.

⁴² Kathleen J. McInnis, "Extended deterrence: The U.S. Credibility gap in the Middle East", **The Washington Quarterly**, Summer 2005, p. 169-186.

deki güç dengesi açısından her iki ülkenin birbirine ihtiyacı olduğu aşikârdır. Mayıs ayında Mısır Başbakanı Ahmet Nazif'in Washington ziyaretinde ABD Başkanı Bush, Mısır'ın devlet başkanlığı seçimi ile ilgili yapacağı değişikliğe tam destek verdiğini belirtmiştir.⁴³ Washington yönetiminin demokrasi ve özgürlük isteklerine Ahmet Nazif, yapılan değişiklikleri ve düzenlemeleri göstererek cevap vermiştir. Gezisinin amacının ABD ile ilişkilerin her alanda daha da geliştirilmesi olduğunu belirten Nazif⁴⁴, Eylül ayında yapılacak devlet başkanlığı seçimlerinin özgür ve adil olacağını taahhüt etmiştir. 2004 yılında ABD'nin ortaya attığı ve başta Mısır ile Suudi Arabistan olmak üzere tüm bölge ülkelerinde demokrasi ve reform hareketlerinin desteklenmesini öngören Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi, Mısır'da demokratikleşme yönünde önemli bir etki meydana getirmiştir. Ülkede ilk radikal adım devlet başkanlığı seçimlerinin çok adaylı yapılmasını öngören kanun değişikliğiyle atılmıştır.⁴⁵

20 Haziran'da Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'in Mısır'a yaptığı ziyaret ülkede yapılacak başkanlık seçimi öncesi muhalefete destek anlamında hükûmete bir uyarı gibi yorumlanabilir. Rice ülkedeki en büyük muhalefetin yasaklı olması, diğer muhalefet partilerinin önüne ise çeşitli şekillerde engeller konulmasının demokrasi açısından kabul edilemez olduğunu belirtmiştir.⁴⁶ Mısır'ın Amerikan yönetiminin bölgedeki en yakın müttefiki olduğunu belirten Rice siyasi tutukluların serbest bırakılmasını, yapılacak dürüst seçimlerle demokrasinin daha da güçlendirmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴⁷ Muhalif partilerin yetkilileriyle de görüşen Rice, Mısır'ı çeşitli vesilelerle ziyaret eden Amerikalı yetkililer gibi verdiği mesajlarda muhalefete karşı yapılan uygulamaları eleştirmiştir. Bu açıklamalara rağmen Müslüman Kardeşler Örgütü Rice'in açıklamalarını Mısır içişlerine müdahale olarak değerlendirmiştir.

ABD'nin öncülüğünde yürütülen Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi'nin 11-12 Kasım'da Bahreyn'de yapılan toplantı-

⁴³ "Egypt says Bush backs poll reforms", **The Guardian**, May 19, 2005.

⁴⁴ "A talk with Egypt's Prime Minister", **Business Week Online**, May 17, 2005.

⁴⁵ "Mısır'da muhalefetin en önemli sorunu 24 yıllık olağanüstü hal", **Zaman**, 22 Mayıs 2005.

⁴⁶ "Democracy yet to dawn", **The Guardian**, June 22, 2005.

⁴⁷ "Rice urges Egyptian and Saudis to Democratize," **The New York Times**, June 21, 2005.

sı nihai bildiri yayınlanmadan sona ermiştir. Projenin mali finansmanını sağlayacak olan 100 milyon dolar bütçeli "Gelecek Fonu" ile katılımcı ülkelerin demokratik gelişimini izleyecek 50 milyon dolar bütçeli "Demokrasi Vakfı'nın" kurulması kararının alındığı toplantıda nihai bildiri Mısır tarafından kabul edilmemiştir. Mısır, "Demokrasi Vakfı'ndan" yararlanacak sivil toplum örgütlerinin niteliklerinin belirlenmesi konusunda vakıf tüzüğünde daha net ifadelerin yer almasını talep ettiğinden nihai belgeye konan, "Demokratik uygulamaların genişletilmesi, siyaset ve kamu hayatına katılımın genişletilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının da yer aldığı, sivil toplumun desteklenmesi" ifadelerine karşı çıkmıştır. Ülkedeki muhalif grupların yükselmelerinden endişe duyan ve bu cümlelerin "Sadece devletin tanıdığı sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi" şeklinde düzeltilmesini isteyen Kahire, bu mümkün olmayınca nihai bildiri yayınlanmasına engel olmuştur.⁴⁸

2005 yılı Rusya ile Mısır ilişkilerinin geliştirilmesi açısından da önem arz etmiştir. Rusya'nın Mısır başta olmak üzere bölge ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme isteği ve bu amaçla gerçekleşen Putin'in Mısır ziyareti önemli bir gelişme olmuştur. 26 Nisan'da Rusya Devlet Başkanı'nun Mısır, İsrail ve Filistin'e yaptığı ziyaret, Ortadoğu Barış Süreci açısından da önem taşımıştır. Bu şekilde Rusya'dan Mısır'a 40 yıldan beri devlet başkanı düzeyinde ilk ziyaret gerçekleşmiştir.⁴⁹ Bununla Putin, Ortadoğu'da Arap devletleriyle olan ilişkileri düzeltmeyi amaçlamıştır. Bilindiği gibi soğuk savaş döneminde, o zamanki adıyla Sovyetler Birliği, Arap Devletleri'nin İsrail karşısında en büyük müttefikiydi. Fakat 1970'li yılların sonuna doğru bu ilişkiler bozulmaya başladı. Özellikle Mısır'ın İsrail'le 1979 Antlaşmalarını imzalaması ile bu müttefiklik ilişkisi bozuldu. İşte Rus yönetimi Ortadoğu'daki konumunu bu ziyaretle güçlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca Putin, 2000 yılında göreve başlamasından sonra ilk kez Ortadoğu turuna çıkmıştır. İsrail'e de kuruluşundan beri Rus yetkililerce yapılan ilk ziyaret olması Rusya yönetiminin İsrail- Filistin sorununun çözümüne yönelik çabalarda yer almak istediğini göstermiştir. Bu ziyaretinde Putin barış sürecine ilişkin yol haritasını destekleyen Ortadoğu Dörtlüsü'nden biri olarak⁵⁰ Ortadoğu Barış Sürecine ilişkin ülkesinde bu yılın sonunda uluslararası bir konferans yapılmasını önermiştir. Bu öneri İsrail

⁴⁸ "Nihai bildiri Mısır'ın sivil toplum endişesine takıldı", **Zaman**, 13 Kasım 2005.

⁴⁹ "Putin kicks off Middle East tour", **BBC**, April 26, 2005.

⁵⁰ Ortadoğu dörtlüsü ABD, Rusya, BM ve Avrupa Birliğinden oluşmaktadır.

tarafından hemen reddedilmiştir.⁵¹ Putin'in bu ziyaretinden sonra 18-20 Ekim tarihlerinde Mısırlı üst düzey yetkililer bölge ile ilgili görüşmelerde bulunmak üzere Rusya'ya gitmiştir. Rusya ile Mısır arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlayan bu görüşmelerde de Rusya Ortadoğu Barış Süreci'ne ilişkin uluslararası konferans teklifini yinelemiştir.

Afrika ülkeleri ile ilişkilerini Afrika Birliği (African Union-AU) çatısı altında geliştiren Mısır, bu birlikte önemli roller üstlenmektedir. 30-31 Ocak 2005 tarihlerinde Nijerya'da yapılan toplantıya katılan Hüsnü Mübarek, Afrika Kıtası'nda Mısır'ın rolünü güçlendirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyeliği için Afrika kıtasından Mısır'ın desteklenmesini birlik üyesi ülkelere istemiştir. Afrika'nın Gelişimi için Yeni Ortaklık (New Partnership for African Development-NEPAD) programının kurucu 5 üyesinden biri olan Mısır, Afrikalı devletlerin uluslararası toplumla ilişkilerini geliştirmesine destek olmaktadır. Ayrıca Afrika ülkeleri arasında kurulan Ortak Pazar olan COMESA (Common Market for Eastern and Southern African Countries)'ya 1998'de tam üye olan Mısır hem Afrika Birliği'nin organları vasıtasıyla hem de kendi kurduğu fonlarla Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilerek ülkeler arasındaki iş birliğinin artırılmasını ve böylece kıtada istikrar ortamının sağlanmasını amaçlamaktadır.⁵² Mısır, dış politikası ve ulusal güvenliği açısından Afrika kıtasını önemli bir alan olarak görmektedir. Nisan ayında Sharm El-Şeyh'de yapılan NEPAD toplantısında kıtada süren çatışmaların kıtanın fakirliğinde ve az gelişmişliğinde en önemli neden olduğu vurgulanmıştır.⁵³ Bu durumun çözümünün ülkeler arasındaki ilişkilerin her alanda güçlendirilmesi olduğu belirtilmiştir.

Mısır'ın ilişkilerini geliştirmeyi amaçladığı bir başka örgüt de Merkezi Kahire'de bulunan Arap Birliği (The League of Arab States) örgütüdür. Örgüt, çoğunluğu Arapça konuşan ülkeler arasında iş birliğini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Başkanlığını Mısırlı diplomat Amr Musa'nın yaptığı birlik, Mart ayında Cezayir'de yapılan zirve toplantısında İsrail'in 1967 sınırlarına çekilmesi ile Arap ülkeleriyle

⁵¹ "Israel opposes Putin peace conference plan", *The Guardian*, April 28, 2005.

⁵² İbrahim Nafie, "Continental shifts", *Al Ahram Weekly*, 27 January-2 February 2005, Issue No: 727.

⁵³ Ghamal Nkrumah "Africa on to move", *Al Ahram Weekly*, 21-27 April 2005, Issue No: 739.

ilişkilerinin normalleşeceği belirtilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde yapılacak yeni düzenleme ile daimi üyelik için Afrika kıtasından Mısır'ın adaylığı üzerinde anlaşılmıştır.⁵⁴

Irak'a büyükelçi atayan ilk Arap devleti olan Mısır'ın Irak büyükelçisi İhab El-Şerif, korumaları olmadan dışarı çıktığı Bağdat'ta 2 Temmuz günü direnişçiler tarafından kaçırılmıştır.⁵⁵ Büyükelçi El-Şerif'in, El-Camia semtinde gazete almak için aracından indiği sırada silahlı 8 kişi tarafından kaçırıldığı belirtilmiştir. Belçika'da yapılan Irak'a yardım konferansı sırasında Mısır, ABD işgali altındaki Irak'a büyükelçi tayin edecek ilk Arap ülkesi olacağını duyurmuş, atanan büyükelçi, 1 Haziran 'da ülkedeki görevine başlamıştı. Arap dünyasının en kalabalık ülkesi olan Mısır, izlediği politikalarla Arap ülkeleri üzerinde etkili olabilmektedir.⁵⁶ El-Kaide örgütünün Irak'taki kolu olan Abu Musab al-Zarqawi 5 Temmuz 2005 tarihinde kaçırılma olayını üstlenmiştir. Irak'taki El-Kaide örgütü, 8 Temmuz 2005 tarihinde de kaçırılan Mısır'ın Bağdat Büyükelçisi İhab El-Şerif'i öldürdüğünü açıklamıştır.⁵⁷ Bu olayı Mısırlı yetkililer de doğrulamıştır. Bunun üzerine Mısır Dışişleri Bakanı Ahmed Abul-Gheit 8 Temmuz Cuma günü yaptığı açıklamada büyükelçilik görevlilerinin geri çağırıldığını ve temsil düzeyinin düşürüldüğünü belirtmiştir.⁵⁸ Görevliler, 15 Temmuz'da Bağdat'tan ayrılmışlardır.

23 Temmuz günü Mısır için kanlı bir gün olmuştur. Washington Hükümeti'nin yıl boyunca sık sık vatandaşlarına yaptığı güvenlik uyarılarının ardından terör Mısır'ın ünlü turizm beldesi Şarm El-Şeyh'i vurmuştur. Kızıldeniz sahilindeki kentin 3 ayrı yerinde peş peşe patlayan bombalar, 88 kişinin ölümüne, 200 kişinin de yaralanmasına yol açtı.⁵⁹ Saldırıları, El-Kaide'ye bağlı Abdullah Azzam Tuğayları adlı örgüt üstlenmiştir. Ölenler arasında 8 yabancı bulunmaktadır, üç saldırıda 7 bomba kullanıldığı açıklanmıştır.⁶⁰ Bölgede tatil

⁵⁴ "Centre stage" *Al Ahram Weekly*, 24–30 March, 2005, Issue No: 735.

⁵⁵ "Top Egyptian diplomat in Baghdad is Kidnapped", *The New York Times*, July 4, 2005.

⁵⁶ "Mısır'ın Bağdat elçisi kaçırıldı", *Zaman*, 4 Temmuz 2005.

⁵⁷ Allbritton Christopher "The death of a diplomat", *Time*, July 7, 2005, Volume 166, Issue 3, p. 14.

⁵⁸ Egypt will downsize diplomatic mission in Iraq", *Arabicnews*, July 9, 2005.

⁵⁹ Kadlec Daniel, et al, "Terrorism in Egypt", *Time*, August 1, 2005, Volume 166, Issue 5, p. 13–13.

⁶⁰ "Bombers kill 88 at Egyptian resort", *The Guardian*, July 23, 2005.

yapan ve aralarında Türklerin de bulunduğu birçok turist, ülkelerine dönmeye başlamıştır. Mısır güvenlik kaynakları, kimlikleri tespit edilen 8 kişi arasında 2 İngiliz, 2 İtalyan, 1 Ukraynalı, 1 Rus, 1 Hollandalı ve 1 İsraili Arap'ın bulunduğunu kaydetmiştir. Tatilini yarıda keserek olay mahallinde incelemelerde bulunan Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek, "Mısır'ın istikrarını bozmayı hedefleyen bu saldırı, terörle mücadeledeki kararlılığımızı güçlendirecektir." Açıklamasında bulunmuştur.⁶¹

Mısır, 2005 yılında Sudan'da ki Darfur sorununun çözümünde de aktif rol oynamıştır. Mısır, en önemli su kaynağı olan Nil Nehri havzasındaki güney komşusu Sudan'da iç istikrarın sağlanması için girişimlerde bulunmuştur. 9 Ocak 2005 tarihinde Mısır Dışişleri Bakanı Abul Gheit başkanlığındaki Mısır heyeti Darfur sorununu çözecek, Hartum Hükûmeti ile Sudan Halk Kurtuluş Cephesi (SPLA) arasında Nairobi'de yapılan kalıcı barış antlaşmasının imza törenine katılmıştır. Törende Sudan Devlet Başkanı Ömer Hasan El-Beşir sorunun çözümünde yaptığı katkılardan dolayı Mısır yönetimine şükranlarını sunmuştur. Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek 13 Ocak 2005 tarihinde Sudan Dışişleri Bakanı Mustafa Osman İsmail'i kabul etmiştir. Bakan Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir'in mesajını Mübarek'e ileterek, Sudan'ın altyapı çalışmaları konusunda ve sağlanan barış sürecinin devamı konusunda Mısır'ın desteğini istemiştir.⁶² Ayrıca Sudan Hükûmeti ile Sudan Ulusal Demokratik İttifakı (NDA) arasındaki görüşmelerin 15 Ocak 2005 tarihinde Kahire'de başlayacağını belirtmiştir. Mısır Hükûmeti 10 Haziran 2005 tarihinde, Sudan Hükûmeti ile muhalif gruplar arasında Ocak ayında imzalanan nihai barış antlaşmasına desteğini göstermek için Sudan'a tıbbi yardım göndermiştir.⁶³ 18 Haziran tarihi ise Sudan Hükûmeti ile muhalif Ulusal Demokratik İttifakı'nın (NDA) Ocak ayında imzalanan antlaşmanın uygulamasının nasıl olacağı konusunda kurulan askerî ve siyasi komisyonların uygulama antlaşmalarını tamamladıkları gün olmuştur. İmza törenine Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek ve Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir de katılmıştır. 5 Ağustos'ta Mısır'ın Sudan'ın batısındaki Darfur bölgesinde sağlanan ateşkese korumak için kurulan birliğe gönderdiği 60 kişilik Mısır askerî kuvveti Hartum'a gitmiştir. 17 Eylül

⁶¹ "Bombalar Mısır'ın turistik kentinde patladı: 88 ölü", **Zaman**, 24 Temmuz 2005.

⁶² Gamal Nkrumah, "Opening Sudan's pandoras box", **Al Ahram Weekly**, 20-26 January 2005, Issue No: 726.

⁶³ "Egypt sends medical aid to Sudan", **Arabicnews**, June 10, 2005.

tarihinde de Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir, Hüsnü Mübarek'i yeniden Devlet Başkanı seçilmesi nedeniyle kutlamak üzere bir günlük ziyaret için Mısır'a gelmiştir. Darfur sorununun çözümünde ve nihai barış antlaşmasının imzalanmasında gösterdiği çabalardan dolayı Mübarek'e teşekkür eden Ömer El-Beşir, bundan sonra da Sudan'ın istikrar ve gelişiminin sağlanmasında Mısır'ın katkısını beklediklerini belirtmiştir.

Önemli Diğer, dış politika gelişmeleri ise şunlar olmuştur. 15 Ağustos'ta Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek Libya'da Libya Devlet Başkanı Muammer Kaddafi ve Cezayir Devlet Başkanı Abdel Aziz Butaflika ile sürpriz bir görüşme yapmıştır. Mini zirvenin konusu bölgede yaşanan son gelişmeler olmuştur. İsrail'in Gazze'den çekilmesinden sonra bölgede güvenliğin sağlanması için Filistin yönetimine destek verilmesi bu zirvede kararlaştırılmıştır. 25 Eylül tarihinde Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Mısır'a bir günlük ziyarete bulunmuştur. Ziyaretin amacı uluslararası baskılar karşısında Mısır'ın desteğini sağlamaktır. Eylül ayının sonlarında Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek Fransız Dışişleri Bakanı Phillippe Douste-Blazy, Suudi Arabistan Kralı Prens Khalid Bin Sultan bin Abdel-Aziz al-Saud ve Birleşmiş Milletler'in Ortadoğu temsilcisi Terry Rod Larsen ile görüşmeler yapmıştır. Ziyaretlerin ortak konusu Ortadoğu'da yaşanan son gelişmeler olmuştur.⁶⁴

Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in 26 Aralık'ta Mısır'a gerçekleştirdiği ziyaret çerçevesinde iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma ile karşılıklı yatırımların geliştirilmesi için tamamlayıcı bir hukuki zemin oluşturulmuştur. Sezer ve Mübarek'in gözetiminde gerçekleştirilen serbest ticaret anlaşmasıyla Mısır ve Türk iş adamları karşılıklı olarak daha rahat ihracat ve ithalat yapabilecek. İlk iki yılın sonunda Türk sanayi ürünlerinden yüzde 25'i gümrüklerden muaf hale gelecek. 8 yıl sonra da diğer yüzde 25 muafiyet kazanacak. 11 yıl sonra da tüm vergilerin kaldırılması planlanmıştır. Fındık, kuru kayısı ve incir gibi Türk tarım ürünlerine uygulanan vergilerin ise ya tamamen kaldırılması ya da vergilerin büyük oranda indirilmesi öngörülmüştür.⁶⁵

⁶⁴ <http://www.mfa.gov.eg>

⁶⁵ Cumali Önal, "Mısır'la serbest ticaret kapısı nihayet açıldı", **Zaman**, 28 Aralık 2005.

Mısır yönetimi, Ocak ayında bir Amerikan gazetesinde çıkan askerî amaçlı nükleer program geliştirdiği yönündeki iddialara sert tepki göstermiştir. Konuyla ilgili iddiaları yalanlayan Mısırlı yetkililer, askerî amaçlı bir nükleer programları olmadığını ve daha önce Türkiye ya da başka bir ülkede ortak deneyler yapmadıklarını açıklamışlardır.⁶⁶

23 Ocak tarihinde Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA), Mısır'ın nükleer tesislerini denetlemek üzere bu ülkeye müfettiş göndermiştir. Başkanlığını Mısırlı Muhammed Baradey'in yaptığı IAEA'nın, Kahire yakınlarındaki bir tesiste, "plütonyum elde etmeye çalışıldığı" duyumu üzerine bu denetimi yaptırdığı belirtilmiştir. Mısır'ın, tesislerin sadece enerji amaçlı olduğunu açıklamasına rağmen, Pakistanlı atom uzmanı Abdülkadir Han'ın sık sık bu ülkeyi ziyaret etmesinin kuşkuya yol açtığı ve denetimin şüpheleri gidermeyi hedeflediği vurgulanmıştır. IAEA 14 Şubat'ta, yapılan soruşturma sonucunda Mısır'ın nükleer silah programını olduğuna dair bir kanıt bulunmadığını açıklamıştır.⁶⁷

İç ve dış gelişmeler açısından 2005 yılını hareketli geçiren Mısır'da iç politika açısından parlamentoda etkili bir muhalefet ortaya çıksa da siyasi anlamda istikrarı yakalamış görünmektedir. Muhalif grupların partilerin ve çevrelerin daha fazla demokrasi ve özgürlük istekleri bir başka bahara kalmış gibi görünmektedir. Dış politika açısından ise Filistin'de yapılacak seçimlerin sonucuna göre Mısır'ın bölgede etkinliğinin daha da artması beklenebilir.

Kronoloji Mısır 2005

08 Şubat:	Mısır'ın Sharm El-Şeyh kentinde Mahmud Abbas-Ariel Şaron arasında barış görüşmeleri yapıldı.
09 Mart:	Ayman Nur kefaletle serbest bırakıldı.
24 Nisan:	Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Mısır'ı da içine alan Ortadoğu ziyaretine çıktı.
25 Mayıs:	Mısır'da devlet başkanlığı seçimine birden fazla adayın katılmasını sağlayacak anayasa değişikliği için referandum yapıldı.

⁶⁶ Cumali Önal, "Türkiye'de nükleer deney yapmadık her şeyimiz açık", **Zaman**, 7 Ocak 2005.

⁶⁷ "U.N.Nuclear watchdog chides Egypt", **The New York Times**, February 15, 2005.

- 20 Haziran:** ABD Dışişleri Bakanı Rice Mısır'ı ziyaret etti.
- 02 Temmuz:** Mısır'ın Irak büyükelçisi kaçırıldı.
- 07 Temmuz:** Mısır'ın kaçırılan Irak büyükelçisi öldürüldü.
- 23 Temmuz:** Mısır'ın önemli turizm kenti Şarm El-Seyh yaklaşık 88 kişinin ölümüne yol açan patlamalara sahne oldu.
- 27 Temmuz:** Mübarek, 5. dönem için devlet başkanlığına aday olduğunu açıkladı.
- 31 Ağustos:** İsrail parlamentosu Gazze sınırına Mısır güvenlik güçlerinin yerleştirilmesini öngören anlaşmayı onayladı.
- 07 Eylül:** Mısır'da ilk kez çok adaylı devlet başkanlığı seçimi yapıldı.
- 11 Eylül:** Mısır Gazze sınır bölgesini kontrol etmeye başladı.
- 26 Ekim:** Mısır ve İsrail Gazze sınır düzenlemeleri konusunda anlaşta.
- 09 Kasım:** 3 aşamalı Mısır parlamento seçimleri başladı.
- 07 Aralık:** Seçimlerin son aşaması tamamlandı.
- 13 Aralık:** Yeni seçilen Mısır parlamentosu toplandı.
- 24 Aralık:** Muhalefet lideri Ayman Nur, 5 yıl hapis cezasına çarptırıldı.
- 27 Aralık:** Mısır-Türkiye arasında serbest ticaret antlaşması imzalandı.